

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

צוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

ח"י אלול

(חלק ב')

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וארבע לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת תבא, יב"חי אלול, ה'תשפ"ד (ב)

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2024
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

בתור הקדמה צו הבא לקמן:

מובן ופשוט, אַז ברוב הענינים ככולם, איז דאָ כללות הענין און זיין תוכן ונקודה פנימית, און זיינע פרטים ופרטי פרטים,

ובמיוחד אין אַזאָ ענין עקרי ווי ח"י אלול,

ולכל לראש – אויך בהתבוננות אין אַ פרט, קומט דער זכרון עכ"פּ פון זיין תוכן ונקודה הפנימית ביז צו אַראָפּבריינגען דאָס אין אַ „בכּן“ ובמעשה, וואָס המעשה הוא העיקר

אַזוי אויך בענין ח"י אלול – וואָס לקמן* קומט אַ שקו"ט בתורת הבעש"ט וועלכע איז געזאָגט געוואָרן אין איינעם פון די ח"י אלול'ס,

איז דאָס לאחר ווי ישים לנגד עיניו ויתבונן אין דער נקודה הפנימית שבזה, וועלכע דריקט זיך אויס ב„שמו אשר יקראו לו בלה"ק" – ח"י אלול, ובלשון הרב נשיא דורנו, כ"ק מ"ח אדמו"ר:

(א) ח"י אלול איז דער טאָג וואָס האָט געבראַכט און ברענגט אַ לעבן אין אלול.
(ב) ח"י אלול גיט אַ חיות אין דער עבודה פון אניי לדודי ודודי ליי.

און מען קען מוסיף זיין בדרך אפשר, אַז די עבודה כללית פון אניי לדודי (וועלכע בריינגט דעם כללות הענין פון ודודי לי) טיילט זיך אין די פרטים, וועלכע זיינען אויך מרומז בר"ת פון אלול:

אלול – ר"ת: אנה לידו ושמתי לך, ענין ערי מקלט. ובעבודת האדם זהו קו התורה, כי דברי תורה קולטין הן.

אלול – ר"ת: אני לדודי ודודי ליי, קו העבודה היא התפלה, ובפרט בימינו אלו שאין לנו אלא עבודה שבלב זו תפלה, שתופלי ומחבר את ישראל לאביהם שבשמים.

אלול – ר"ת: איש לרעהו ומתנות לאביונים*, קו דגמילות חסדים.

ובתור הקדמת ויסוד לכל קוין אלו

אלול – ר"ת: (ומל ה' אלקיך) את לבבך ואת לבב (זרעך)* – ענין התשובה.

(* ס"ה ואילך.

(א) שער היחוד והאמונה פ"א.

(ב) לקוטי דיבורים ח"ג ע' 946. ס' השיחות תש"ה ע' 122.

(ג) שה"ש ו, ג. – ר"ת אלול (אבודרהם סדר תפלת ר"ה. פע"ח שער ר"ה פ"א. שער הפסוקים עה"פ. ועוד).

(ד) וראה לקו"ש ח"ד ע' 1351 ואילך. ח"ט ע' 337 ואילך. ח"ד ע' 347 ואילך. ח"ט ע' 250 ואילך. ועיי"ש שהב' נוסחאות הם בהתאם להב' ענינים שביום זה: יום הולדת דהבעש"ט – מייסד תורת חסידות הכללית ויום הולדת דאדה"ז – מייסד תורת חסידות חב"ד.

(ה) פרי עץ חיים שם. שער הפסוקים שמות כא, יג. ראה ג"כ לקו"ש ח"ב ע' 623.

(ו) מכות י, א.

(ז) ראה לעיל הערה ג.

(ח) ראה ספר המצות להרמב"ם מ"ע ה'. ובכ"מ.

(ט) תענית ב, א.

(י) ראה רש"י בראשית ל, ח, ובאור התורה שם*.

(יא) בס' ערוגת הבושם בשם ס' אמרכל.

(יב) בעל הטורים דברים ל, ו.

(* ראה אורח"י בראשית ח"ה תתס, ב ואילך. ויחי שפ, א. המו"ל.

ח"י אלול

ה' יודע שבשבעה באדר מת ובשבעה באחד נולד⁷.

אעפ"כ געפינט מען ניט, אַז דער יום הולדת⁸ זאל ווערן א יום טוב ויום שמחה בגלוי ובפרסום, אין הנהגה במעשה בפועל לכל ישראל⁹ [ובנוגע לז' אדר איז, ע"פ שו"ע¹⁰, ז' אדר א יום תענית מצד שמת בו משה].

בנוגע אָבער דעם יום הולדת פון בעש"ט און דעם אַלטן רבי'ן בח"י אלול איז נתגלה געוואָרן ע"י נשיא דורנו בשם אביו כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, אַז דאָס איז א יום שמחה ביז באמירת „גוט יום טוב“¹¹, און דער רבי דער שווער האָט דעם יום טוב מגלה געווען צו אַלע אידן¹².

און וויבאַלד אַז ענינים פאַרבונדן מיט תורה זיינען בדיוק, איז מובן, אַז די

א. ח"י אלול איז דער יום הולדת פון די שני המאורות הגדולים: מאַנטאָג ח"י אלול תנ"ח איז דער יום ההולדת פון דעם בעל שם טוב, און מיטוואָך ח"י אלול תק"ה איז דער יום ההולדת פון רבינו הזקן¹.

דער ענין, אַז אין יום הולדת פון אַ צדיק איז אַ זמן פון שמחה, שטייט בכמה מקומות בחז"ל – בפרט לגבי יצחק אבינו² און משה רבינו³, ביז אַז דאָס האָט אויפגעטאָן בפועל במעשה רב, ווי עס שטייט אין מדרש אַז דער טעם וואָס מ'האָט דעם משכן אויפגעשטעלט שפע-טער, און ניט גלייך נאָך דעם ווי ער איז פאַרטיק געוואָרן – „מפני⁴ שחשב הקב"ה לערב שמחת המשכן בשמחת היום שנוולד בו יצחק אבינו לפי שבאחד בניסן⁵ נולד יצחק אמר הקב"ה הריני מערב⁶ שמחתכם שמחה בשמחה“.

נאָך מער: מ'געפינט אַז דער יום הולדת פון משה רבינו, ז' אדר, האָט גע'פועל'ט דעם ביטול גזירת המן וואָס איז אויסגעפאַלן אויף חדש אדר – „ולא

(7) מגילה שם. וראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 343 ואילך.

(8) יום הולדת סתם, משא"כ כשנעשה בר מצוה (זהר חדש טו, ד כביום החופה), בר ששים (מו"ק כח, א) ועוד. – וראה שיחת יא ניסן תשכ"ב (בלקו"ש ח"ה ע' 132 ואילך).

(9) ולהעיר מנזיר יד, א ובתוד"ה אמר כמשה שם „או כיום הוולדו קאמר ושמחה קבל עליי“ (ועד"ז בפי' הרא"ש ותוס' הרא"ש בשתמ"ק שם), הרי לא מצינו מפורש ברז"ל שה' יום שמחה אחר מיתת משה. וראה בארוכה לקו"ש חט"ז שם.

(10) טשו"ע או"ח סי' תקפ ס"ב. וראה לקו"ש שם ע' 342 הערה 5.

(11) סה"ש שם ע' 140 ואילך.

ולהעיר שבשנה זו (ח"י אלול – תשמ"ג) נתמלאו ארבעין שנים משנה ההיא (ח"י אלול – תש"ג). וראה פרש"י סוף פרשתנו (תבא) – מע"ז ה, ב.

(12) ראה סה"ש שם ע' 142. וראה גם שם ע' 89

ואילך. ס"ע 185 ואילך. סה"ש תש"ה ע' 122 ואילך. ועוד.

(1) שיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר (סה"ש תש"ג ע' 141) – בשם אביו.

(2) תנחומא ס"פ פקודי. שמו"ר פנ"ב, ב.

(3) מגילה יג, ב. וראה ר"ה (יא, א) בנוגע לחודש שנוולד בו האבות. וראה לקו"ש ח"ה ע' 86 בהערות ושוה"ג (וש"ג) בנוגע ליום הולדת דכל אחד מישראל. וראה סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 331 ואילך. ח"ב ע' 398 ואילך.

(4) תנחומא שם. וראה גם שמו"ר שם.

(5) ראה עץ יוסף שם. ובשמו"ר שם נזכר רק החודש (וראה יפ"ת שם).

(6) ראה יפ"ת לשמו"ר שם, דאי"ז סתירה להכלל דאין מערבין שמחה בשמחה.

לות'ן וטרחא אַז ער זאָל זיין בריא ושלם; (כנ"ל) אוכל מאכילת אמו בדרך ממילא, ועד"ז בנוגע שתי' – משא"כ לאחר שנוולד איז דאָס פאַרבונדן מיט טירחא, וכמה פעמים מיט צער פאַר דעם תינוק וכו'.

ועאכו"כ בנוגע לרוחניות (בא א אידן): דער תינוק במעי אמו איז „נר דלוק על ראשו וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו" און „מלמדן אותו כל התורה כולה"¹⁴, אָבער „כיון שבא לאויר העולם בא מלאך וסטרו על פיו ומשכחו כל התורה כולה"¹⁴, און דערנאָך און ערשט „משיתחיל לדבר", איז „(אביו) מלמדו תורה צוה כו"¹⁶ און שפעטער „בן חמש למקרא בן עשר למשנה כו" ביז ער קען צוקומען צו דער שלימות לימוד התורה פון „בן ארבעים לבניה"¹⁷ – און נאָר אַ מיעוט קומט צו „למד כל התורה כולה"¹⁸.

איז דאָך דער יום הולדת אַ געוואָלדיק קע ירידה¹⁹ לגבי דעם מצב ווי ער איז אַלס עובר במעי אמו – טאָ וואָס איז די שמחה פון אַ יום הולדת?

איז דער ביאור אין דעם²⁰ מובן פון דעם חילוק צווישן אַן עובר און אַ נולד

שמחה ועילוי פון דעם יום הולדת בח"י אלול, איז ניט נאָר ווייל דורך דעם בעש"ט און אַלטן רבי'ן האָט זיך אויפגע-טאָן אַ נייער גילוי אין תורה ועבודת ה' – דער גילוי פון תורת החסידות הכללית ותורת חסידות חב"ד צו כלל ישראל – נאָר אויך ווייל דער חידוש ענין השמחה ביום הולדת איז פאַרבונדן במיוחד מיטן בעש"ט און דעם אַלטן רבי'ן און תורת החסידות שנתגלתה על ידם.

און נאָך מער: די שייכות איז צו זיי ביידע צוזאַמען. וכלשון אדמו"ר נ"ע וועגן ח"י אלול „היינט איז דער יום הולדת פון אונזערע שני המאורות הגדולים", ד.ה. אַז די נקודת הענין פון אָט דעם יום הולדת דריקט זיך אויס דורך ביידע „מאורות הגדולים" צוזאַמען, דעם בעש"ט און רבינו הזקן.

ב. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדם הביאור בפשטות אין וואָס עס באַשטייט די שמחה ביום הולדת:

איידער דער קינד ווערט געבאָרן, ווען ער געפינט זיך נאָך במעי אמו, האָט ער אַלע איברים ביז אויך שערות וציפורנים¹³. נאָך מער: ביי אים איז אויך פאַראַן תנועות האברים, „אוכל ממה שאמו אוכלת ושותה ממה שאמו שותה"¹⁴, א.א.וו.

ואדרבה: בשעת ער איז במעי אמו איז ער אין געוויסע זאכן „שטאַרקער" ווי לאחר שנוולד: במעי אמו איז ער שמור¹⁵ פון עניני היזק כו' בדרך ממילא ע"י אמו, משא"כ נאָך דעם ווי ער ווערט געבאָרן, דאַרף מען האָבן פאַרשידענע השתד-

16 ל' אדה"ז בריש הלכות ת"ת שלו – מסוכה מב, א.

17 אבות ספ"ה.

18 ובל' המורה על חידוש (מנחות צט, סע"ב): שאל בן דמה כו' כגון אני שלמדתי כל התורה כולה. – וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ס"ד.ה. פ"ב ס"ב ואילך.

19 ולהעיר מהמובא בדרישה יו"ד סו"ס רסד: מה שנוהגין בשבת לבקר אצל תינוק הנולד משום שהוא אבל על תורתו ששכח כו' ונראה משום הכי ניתנה מילה לח' ימים אחר שעברו ימי אבילות.

20 בכל הנ"ל ובהבא לקמן – ראה בארוכה לקו"ש ח"ב ע' 601 ואילך.

13 ראה נדה ל, סע"א – במשנה ובגמ' שם, ב. יבמות פ, רע"ב.

14 נדה ל, ב.

15 להעיר מתנחומא תזריע ג.

ג. עפ"י מובן וואָס דער ענין פון יום הולדת אַלס יום טוב איז מודגש באַ דעם בעש"ט און דעם אַלטן רבי'ן, ווייל דאָס איז די נקודת החידוש פון תורת החסידות — חסידות הכללית פון בעש"ט צוזאַמען מיט חסידות חב"ד וואָס איז נתגלה געוואָרן ע"י רבינו הזקן:

ס'איז ידוע²⁴ אַז גלות איז „נמשל לעיבור" און „גאולת ימי המשיח שיהי במהרה בימינו נמשל ללידה"²⁵. און ווי-באַלד אַז תורת החסידות איז „טועמי" חיים זכ"י פון דער גאולה²⁶ אַז הכנה והקדמה צו דער גאולה, און דורך יפוצו מעינותיך חוצה — הפצת החסידות חוצה — איז אתי מר דא מלכא משיחא (ווי משיח האָט געענטפערט דעם בעש"ט)²⁷, איז מובן, אַז חידוש תורת החסידות איז מעין דעם (גילוי שבזמן הגאולה — ענין הלידה).

קיום התומצ"צ קען זיין אויף צוויי אופנים:

(א) דער לימוד התורה וקיום המצות אין אַן אופן אַז דער איד און די תומצ"צ זיינען צוויי זאַכן, ער איז אַ פרומער איד, איז אַריינגעטאַן אין לימוד התורה און איז מדקדק במצוה קלה כבחמורה, ער איז אָבער מרגיש אַז ס'איז דאָ אַן „ער", אַ מציאות בפ"ע (פון תומצ"צ), און ער לערנט תורה ומקיים מצות, ביז אַז זיי זיינען ממשיך אין עס חיים, זיי ווערן

אין הלכה, ובלשון רש"י²¹: „כל זמן שלא יצא לאויר העולם לאו נפש הוא וניתן להרגו ולהציל את אמו (המקשה לילד ומסוכנת)" און דוקא כש"יצא ראשו" ווערט ער אָנגערופן „נפש", און דעריבער „אין נוגעים בו להורגו דהוה ל"י כילוד ואין דוחין נפש מפני נפש"^{21*}.

דאָס הייסט: כאָטש אַז אַן עובר האָט אַלע רמ"ח אברים ומתנענע וכו', איז „לאו נפש הוא", ווייל דער גדר פון אַ (לעבעדיקן) נפש איז — אַז עס זיינען ניט קיין צוויי באַזונדערע זאַכן (א) אַ מציאות פון אַ גוף, וואָס (ב) אין אים געפינט זיך אַ נפש און — חיות הנפש, ווי אַ חפץ וואָס ליגט אין אַ כלי

נאָר²² דאָס איז אַיין לעבעדיקע מציאות. משא"כ אַן עובר איז זיין נפש-חיות ניט זייער²² נאָר של אמו²³, און דעריבער ווערט ער ניט אָנגערופן נפש, „לאו נפש הוא".

און דאָס איז די שמחה ביום הולדת בכל שנה ושנה, ווייל דאָס איז דער טאָג ווען ער איז געוואָרן אַ זעלבסט-שטענדיקע לעבעדיקע מציאות, „נפש".

(21) סנהדרין עב, ב ד"ה יצא ראשו. ועד"ז במאירי שם. סמ"ע חו"מ סי' תכה סק"ז (וראה גו"א משפטים כא, כב). וראה רמב"ן נדה מד, ב. ועוד. (21*) במשנה אהלות ספ"ז. סנהדרין שם. וראה גם בית האוצר מערכת א כלל יו"ד אם עובר נק' אדם.

(22) ראה המשך תרס"ו (דלקמן הערה 61). המשך תער"ב ח"א פרי"י. ועוד.

(22*) כי נפשו עדיין אינה מיוחדת עם גופו (אף שנמצאת בו — ראה סנהדרין צא, ב). וראה לקו"ש ח"י ע' 45 בנוגע ל„תחילת כניסת נפש זו הקדושה כו"י (שו"ע אדה"ז או"ח מהד"ת סוס"ד).

(23) להעיר מרמב"ן שבת קז, ב ד"ה הא דאמרנין: אע"ג דהאי עובר לית ב' בדידי' נשמה כיון דגידולו תלוי בנשמת אמו העוקרו משם נוטל נשמתו ממנו. וראה מאירי שבת שם: שכל שלא נולד אינו ראוי לומר בו נטילת נשמה כדכתיב כו'.

(24) ראה דרושי וארא — תו"א נה, א ואילך. סה"מ תקס"ב ע' קלד ואילך. תו"ח שמות צו, ב ואילך. אוה"ת שמות כרך א' ע' קלט ואילך. כרך ז — ע' בתקפדה (ע"פ מו"נ).

(25) ל' התו"א שם.

(26) ראה לקו"ש ח"ב ע' 173. וש"נ.

(27) כמ"ש הבעש"ט באגרתו הידועה — נדפסה בראש סי' כתר שם טוב. ובכ"מ.

איז באשאפן געוואָרן) לשמש את קוני
(זיין מציאות איז וואָס ער איז משמש את
קוני) –

ווייל בכדי עס זאָל זיך אויספירן
רצונו וחכמתו של הקב"ה – תורתו
ומצוותיו – דאָרף זיין אַ איד בעוה"ז
הגשמי וואָס זאָל דאָס דורכפירן. קומט
אויס, אַז ס'איז מלכתחילה ניט באשאפן
געוואָרן אַ נברא – אַ מציאות – 99"ג,
נאָר בלויז אַ פרט אין (אופן קיום) רצון
השם, וואָס דורך אים פירט זיך אויס
רצונו ית"ש.³⁵

ולדוגמא מהלכה בפועל – „המוציא
אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף
על הכלי שהכלי טפילה לו" 36. ד.ה.
כאָטש אַז די כלי האָט אַ שיעור און
אויב מ'וואָלט עס אַרויסגעטראָגן פאַר
זיך וואָלט מען געווען חייב אויף דער
הוצאה – וויבאַלד אָבער זי איז גע-
וואָרן אַ כלי צו די אוכלין שבתוכה
איז זי ניט קיין תורה-מציאות 99"ג,
נאָר „טפילה לו" – און די אוכלין
זיינען פחות מכשיעור, איז די הוצאה
(כולל אויך הוצאת הכלי) ניט קיין
הוצאה. וואָרום וויבאַלד אַז די כוונה
פון זיין אַרויסטראָגן די כלי איז צוליב
די אוכלין, איז דאָס די מציאות הכלי
לאמיתתה, די כלי ווערט אַ „טייל" –
פון די אוכלין.

ד. אין דעם זעט זיך אויך דער קשר
צווישן דעם יום הולדת פון בעש"ט און
דעם יום הולדת פון אַלטן רבי'ן:

דער חידוש פון אַ נולד וואָס ער
ווערט אַ „נפש'דיקע" מציאות, איז ניט

„חיינו ואורך ימינו", וויילע זיי זיינען
חכמתו ורצונו פון דעם אויבערשטן
מקור החיים,

דאָס איז מעין פון עיבור, אַ תינוק
במע"י אמו, וואָס דער עובר עצמו, כאָטש
ער האָט אַלע אברים וכו', ס'איז דאָ
אַ לעבעדיקע²⁸ מציאות, איז אָבער דער
חיות, דער לעבן, ניט זיינער נאָר של
אמו, זיינע אברים עצמם „הם כמתים"²⁹.

ב) דער בעש"ט האָט מגלה ומדגיש
געווען³⁰ דעם פנימיות ואמתית ענין פון
„אין עוד מלבדו"³¹ – אַז ס'איז ניטאָ
קיין מציאות זולתו ית', ובמילא זיינען
ניטאָ צוויי זאָכן – אַ מציאות (דער
מענטש) וועלכע איז מקיים תומ"צ –
וואָרום עס איז ניטאָ אַ מציאות אויסער
דעם אויבערשטן; נאָר עס איז פאַראַן
נאָר איין זאָך³². דער אויבערשטער
תורתו ומצותיו (שהוא וחכמתו ורצונו
אחד),

ובמילא איז דאָ איין מציאות, זיין לעבן
איז תורה ומצות.

בדוגמת ענין הלידה, עס ווערן גע-
באָרן ניט צוויי זאָכן, אַ גוף מיט אַ נפש
אין עס, נאָר איין לעבעדיקע זאָך³³.

און דאָס איז מודגש בלשון חז"ל³⁴
„אני לא נבראתי (ס'איז ניטאָ קיין בריאה
פון מציאות האדם) אלא (נאָר – וואָס

(28) להעיר ד, עובר ירך אמו הוא" (גיטין כג,
ב. ובכ"מ. וראה בהנסמן בלקו"ש חכ"ב ע' 60
הערה 41) – ירך חי.

(29) ראה תו"א שם „משא"כ ראשו עם כל אברי
הנשימה אין משמשין כלום והרי הם כמתים".

(30) ראה סהמ"צ להצ"צ – מצות אחדות הוי'
פ"ג: וע"פ עומק יסוד הבעש"ט כו'.

(31) ואתחנן ד, לה.

(32) ראה סהמ"צ שם: וזהו אמיתית החסידות.

(33) ראה גם לקו"ש חי"ט ע' 247 ואילך.

(34) משנה סוף קידושין – כג' המלאכת שלמה
ועוד שם.

(35) וראה בכהנ"ל גם לקו"ש חלק יו"ד ע' 102

ואילך.

(36) משנה שבת צג, סע"ב. רמב"ם הל' שבת

ספ"ח.

אלע כחות הנפש און פועל'ט אויף זיי אין אן אופן פון חיות, וואָס נעמט זיי דורך, וכמש"נ⁴¹, "וצדיק באמונתו יחי" – איז עס אָבער ניט מכריח אַז דער חיות האמונה נעמט דורך יעדן כח אויך אין ענינו הפרטי, נאָר דעם ענין הכללי פון יעדן כח, וואָס איז פאַרבונדן מיט דער נקודת האמונה פון דער נשמה.

ולדוגמא: די אמונה קען זיין ניט נאָר באופן מקיף, וואָס גנבא אפּוּם מחתרתא רחמנא קריא⁴², נאָר עס נעמט אים דורך אויך אין הנהגה בפועל, ביז אַז עס פועל'ט אויך אויף זיין ראית העין, אַז תמורת זה וואָס מצד עצמו זעט זיך די וועלט אַלס אַ מציאות גשמיית בפ"ע (וואָס איז בסתירה צו רוחניות ועאכו"כ צו אלקות), פועל'ט זיין אמונה אַז ער זעט ניט (בראית עין לא בשרי) וועלט אַלס אַ סתירה צו אלקות. די אמונה פועל'ט אָבער ניט אַז ער זאָל זעט⁴³ דעם כח הפועל בנפעל⁴⁴.

(נאָר) מצד דעם כללות ענין החיות, נאָר (בעיקר) פאַרבונדן מיט די פרטים:

דאָס וואָס אַן עובר איז ניט קיין "נפש" און איז נאָר אַ טפל און פרט (ירך) אין אמו, זעט זיך דאָס אַן (בעיקר) אין דעם אַז ס'זיינען ניטאָ די פעולות פון די חושים ואברים, ווי די גמרא זאָגט⁴⁵ דאָרטן, "ולמה³⁷ הולד דומה במעי אמו לפינסק מקופל ראשו בין ברכיו כו' ואוכל ממה שאמו אוכלת כו'", ד.ה. אַז כאָטש דער עובר האָט דעם חיתון כל האברים, ראש עינים ואזנים, איז "ראשו מקופל ומונה בין ברכיו, שאינו משמש כלום שאינו מחשב ומהרהר", און אויך "עינים לו ולא יראה ואזנים ולא ישמע כו"³⁸.

און אין דעם באַשטייט דער אויפטו פון אַ נולד וואָס ער ווערט אַ נפש בפ"ע, ניט נאָר בכללות חיות הגוף, נאָר עס הויבט זיך אַן די פעולה פון זיינע חושים ואברים, יעדערער בפ"ע.

און דערפאַר (בנמשל) זאָגט מען אַז ח"י אלול איז דער "יום הולדת" פון "שני המאורות הגדולים" בחדא מחתא – ווייל, כידוע³⁹, באַשטייט "דער חידוש" פון רבינו הזקן מיט זיין תורת חסידות⁴⁰ – חסידות חב"ד – אויף תורת חסידות הכללית פון בעש"ט אין דעם וואָס דער בעש"ט האָט אויפגעטאָן אַ חיות כללי אין תומ"צ, דורכן גילוי הנשמה פון יעדן אידן, וואָס בכללות האָט זיך דאָס אויסגעדריקט אין דעם ענין פון אמונה. הגם אַז דער כח האמונה נעמט דורך

(41) חבקות ב, ד. וראה מכות בסופה (כד, א).
תניא פל"ג (מב, ב).
(42) ברכות סג, א (גי' הע"י).
(43) להעיר ממאמר הצ"צ לפני הסתלקותו (סה"ש תש"ב ע' 103) „אַז ער זעט ניט דעם גוף נאָר אור הנשמה". ולהעיר ממה שאמר הה"מ (סה"ש תש"ג ע' 155) „אין די ג' ימים אחרונים פון מסירת הפקדון – הסתלקות – זעט מען נאָר דעם דבר הוי' וואָס אין יעדער גשמי וואָס דער דבר הוי' איז דער מהות פון דעם גשמי", וכן מהמובא בבית רבי ח"א פכ"ב (מו, א) הערה א שאיזה ימים לפני הסתלקותו שאל אדה"צ להצ"צ „האתה רואה את הקורה ונתפלא נכדו מהו"ע השאלה, וא"ל רבינו תאמין לי שאינני רואה עתה כ"א את האין האלקי המח" כו".

(44) ע"ד שהה"מ הכיר פרטי כח האומן הפועל שהי' סומא בעין אחת (שער האמונה ספכ"ז). ובכ"מ). ובשער האמונה שם: „שא"א להיות זה כ"א במי שיכול להכיר בכל רוחני שבגשם עד כללי" אור החיות האלקי הרוחני שהוא כח ומקור לכל פעולה".

(37) הלשון כאן הוא בתו"א שם. ובגמרא הוא בשינוי לשון וסדר. ואכ"מ.

(38) תו"א שם. וראה בשאר מקומות שבהערה 24. ובתו"ח שם (ע"ב): ואבריו כדומם ממש בלתי פועלים שום פעולה כלל. ובתו"א שם: אין משמשין כלום והרי הם כמתים (כנ"ל).

(39) ראה גם לקו"ש ח"ט שם. ובכ"מ.

(40) סה"ש תש"ג ע' 142.

דער יום הולדת ווי ער איז נוגע צו יעדן איינעם באופן גלוי ביז אַז ער זאָגט באמתית „גוט יום טוב“ צו אידן, איז בשעת ס'איז דאָ דער גילוי און פעולה פון תורת החסידות הכללית פון בעש"ט דורך און צוזאַמען מיט תורת חסידות חב"ד ע"י רבינו הזקן. ווייל דעמאלט טוט זיך אויף אַז אַ איד ווערט אַ פולשטענדיקע „נפשׂ-מציאות מיט אַלע פרטים.

ה. יעדער ענין שנתגלה ע"י צדיקים ווערט דאָס געזאָגט לכל לראש בתורתם. איז אויך דער ענין הנ"ל אין דער שייכות פון דעם בעש"ט מיטן אַלטן רבי'ן זעט זיך בגלוי און בהדגשה אין דער תורה וואָס דער בעש"ט האָט געזאָגט בש"פ כי תבוא ח"י אלול⁴⁷ בשנת תרנ"ב (ווי דער רבי דער שווער האָט דערציילט⁴⁸ וועגן זיין פאָטער, דער רבי נ"ע, ווי ער האָט געהערט די ז' תורות וואָס דער בעש"ט האָט געזאָגט יענעם ח"י אלול אין גן עדן⁴⁹):

די ערשטע תורה האָט דער בעש"ט געזאָגט אחר קבלת שבת אויפן פסוק⁵⁰ „וה' כי תבוא אל הארץ גו'". ופי' ארץ ל' מרוצה, כי בתיבת ארץ יש ב' פ' כדאיתא במדרש⁵¹ למה נק' שמה ארץ שרצתה לעשות רצון קונה וארץ ל' מרוצה⁵².

(47) כהקביעות דשנה זו (תשמ"ג).

(48) שמע"צ תרצ"ז אטוואצק, מרשימת

השומעים (נעתק בס' שבהערה הבאה).

(49) היום יום – ח"י אלול (בקיזור קצת). כתר שם טוב בהוספות ס"ג. וש"נ. וראה גם לקו"ש ח"ט ע' 338 ואילך.

(50) ריש פרשתנו (כו, א).

(51) ב"ר פ"ה, ח.

(52) תו"א ד"ה כי כאשר (א, סע"ג ואילך). סה"מ תקס"ה ח"ב ע' תשיב. אוה"ת בראשית ח"ג תפא, ב ואילך. ח"ו תתרמג, א ואילך. וראה גם סה"מ עטר"ת ע' תקכג. ועוד.

[ע"ד ווי דער חיות כללי, דאָס וואָס דער מענטש לעבט: דאָס נעמט דורך אַלע אברים און דאָס ווערט פאָראיינציקט מיט זיי – דאָס איז אַבער ניט פאָרבונדן מיטן ענין פרטי פון יעדן אבר, נאָר מיט דער נקודה כללית פון אַלע אברים (וואָס זיי זיינען אַ טייל פון גוף האדם)⁴⁵].

דער אַלטער רבי האָט אַבער ממשיך געווען אַ חיות אין יעדן כח פון דער נשמה (און אין יעדער עבודה אין תומ"צ) אויך מצד דעם תוכן פרטי פון דעם כח (ע"ד ווי דער חיות פרטי וואָס איז אויסגעמאָסטן לויטן ענין פרטי פון יעדן אבר); אַז די אמונה קומט אַראָפּ און נעמט דורך אויך שכל האדם, ביז – אַז זיין שכל גופא פאָרשטייט און איז מכריח אלקות,

ביז יעדער פרט פון דעם איד איז געוואָרן אַ נפשׂ-דיקער מצד ענינו: אַנ-הויבנדיק פון חב"ד שבנפשו, דער גילוי אלקות בשכל איז באופן אַז אין אים ווערט דערהערט אַז כל מציאותו איז אויף צו פאָרשטיין אלקות; און פון די מוחין קומען די מדות ולפי אופן המוחין⁴⁶, עס איז נרגש אַז כל מציאותה פון מדת האהבה איז כדי עס זאָל זיין אהבת ה'. ועד"ז במדת היראה ושאר מדות. און דעמאלט איז יעדער כח מצד ענינו אַ נפשׂ-דיקער, זיין לעבן איז אלקות.

און דעריבער האָט דער רבי נ"ע געזאָגט „היינט איז דער יום הולדת פון אונזערע שני המאורות הגדולים" בחדא מחתא (און ערשט דערנאָך מפרש געווען יעדן איינעם בפ"ע) – ווייל

(45) ראה ספר הערכים חב"ד ח"א ערך אברים ס"א וש"נ.

(46) משא"כ בחסידות תג"ת – שבאין מן האמונה או שהמוחין רק דרך מעבר. ואכ"מ.

אחד מישראל" – דאָס איז בכללות דער גילוי פון תורת החסידות הכללית וואָס דער בעש"ט האָט אויפגעטאָן, גילוי רצון עצמי שבנשמה וואָס איז פאַראַן באַ יעדער אידן,

(ב) און די עבודה וואָס דאָרף אין דעם זיין – „וישבת בה – דאָס זאָל זיין בהתיישבות, ולקחת גו' ושמת בטנא – מלביש זיין די אורות אין כלים" – איז ענין חסידות חב"ד, אַז דעם רצון ומרוצה פון דער נשמה טראָגט מען אַראָפּ בפרטיות, אורות בכלים. דאָס ווערט דערהערט און אויפגעטאָן אין יעדן כח פרטי פון דעם אדם, וכנ"ל.

און אין דעם איז דער בעש"ט מדגיש אַז דאָס זיינען ניט קיין צוויי עבודות וענינים – „דו זאָלסט צוקומען צו דעם רצון ומרוצה כו' און (אַ צווייטע זאך) עס דאָרף זיין די עבודה צו אַראָפּטראָגן דאָס בהתיישבות",

נאָר דאָס איז געזאָגט געוואָרן אַלס איין ענין: „אַז דו וועסט צוקומען כו'" – ד.ה. אַז באַ דיר איז געוואָרן די לידה, עס האָט זיך אין דיין מציאות גופא גופא אָנגעהערט און נתגלה געוואָרן די „מתנה מלמעלה בירושה בכל אחד מישראל", דער „רצון ומרוצה" של הנשמה, דאָרף זיין די עבודה אין דעם – „מלביש זיין די אורות אין כלים" – עס זאָל אַראָפּקומען אין חב"ד, ועל ידיהם – בכל כחות נפשו כנ"ל, און דעמאָלט איז דאָס שליומות הלידה.⁵⁷

ו. עפ"י יש לבאר דעם המשך אין דער תורה „והלכת אל המקום הוא ענין

וה' כי תבוא אל הארץ – אַז דו וועסט צוקומען צו דעם רצון ומרוצה – אשר ה"א נותן לך נחלה וירשתה – וואָס דאָס איז אַ מתנה מלמעלה בירושה⁵³ בכל אחד מישראל, דאָרף זיין די עבודה אין דעם – וישבת בה – דאָס זאָל זיין בהתיישבות – ולקחת גו'⁵⁴ ושמת בטנא – מלביש זיין די אורות אין כלים – והלכת אל המקום – הוא ענין השגחה פרטית – אשר יבחר ה' אלקיך – אַז אַ איד גייט אין אַן אָרט, איז דאָס ניט וואָס ער גייט נאָר מי פירט עס, די השגחה העליונה. איז אַז ער קומט אין אַן אָרט איז די כוונה – לשכן שמו שם – לפרסם אלקות בעולם.

וויבאַלד אַז די תורה איז געזאָגט גע- וואָרן ע"י הבעש"ט ביום ח"י אלול און דאָס איז געהערט געוואָרן ע"י נשיאי חב"ד⁵⁵, איז מובן⁵⁶, אַז אין דעם איז מודגש די נקודה און חידוש פון דעם טאָג פון ח"י אלול – ענינו פון בעש"ט און דעם אַלטן רבין.

ויש לומר (בדרך אפשר) אַז דאָ זיינען צוויי ענינים וואָס דער בעש"ט זאָגט:

(א) „וה' כי תבוא אל הארץ – דו וועסט צוקומען צו דעם רצון ומרוצה אשר ה"א נותן לך נחלה וירשתה וואָס דאָס איז אַ מתנה מלמעלה בירושה בכל

(53) ראה ב"ב (קכט, ב. קלג, א) בענין מתנה במי שראוי ליורשו. ונת' באוה"ת בראשית ח"א טז, ב ואילך.

(54) פרשתנו שם, ב: ולקחת. . לשכן שמו שם. (55) היינו – גם בעלנו דין, כי בג"ע היו כל החסידים ג"כ (וראה הערה הבאה).

(56) ומובן ג"כ ששייר ענין זה לכאורה, מכיון שבעת אמירת התורה הנ"ל (והתורה הב' דלקמן, משא"כ שאר התורות) היו שם גם תלמידי הבעש"ט ותלמידיהם וחסידים (בכלל) וגם נשים (ראה בהמשך הרשימה בכתר ש"ט שם. וראה לקו"ש שם).

(57) ע"פ הנ"ל בפנים תומתק ההקדמה של כ"ק מו"ח אדמו"ר לתורת הנ"ל שבלקו"ד ח"ב (שמא, א ואילך) שאינו מספיק הענין דאמונה בה' אלא שצריך להתייגע שאלקות יבא גם בהשגה, וע"י ההשגה באלקות נעשה אמונה טהורה כו'. עיי"ש.

דער ערשטער תורה, דעם ענין וואָס עס דאַרף זיין בהתיישבות ולקחת גו' ושמת בטנא מלביש זיין די אורות אין כלים — דער ענין פון אַראָפּטראָגן אין פרטים — חב"ד?

וי"ל דעם ביאור בזה:

דער חילוק צווישן אַן עובר און אַ נולד (ניט נאָר אין מציאותו לגבי עצמו, נאָר אויך ובעיקר כלפי הזולת), אַז אַן עובר זיינען עניניו ופעולותיו לעצמו, און זיי האָבן ניט קיין שייכות והשפעה צו דעם עולם שמחוץ. משא"כ ווען דער קינד ווערט געבאָרן, איז יעדער פעולה במציאות אויך חוץ ממנו, אָנהויבנדיק פון דעם רגע הראשון שנולד, ווען זיין צעקה הערט זיך בחוץ⁶⁰ און זיין פעולה בידיים ורגלים ווערט געזען און געפילט פון אַנדערע.

און דערפאַר, איז אַלס המשך צו דער „לידה“ פון אַ אידן, דאָס וואָס זיין תומ"צ און זיין חיות ונפש — דער רצון ומרוצה של הנפש קומט אַראָפּ ביז אין אורות און כלים — ברענגט דאָס במילא אויך דער פרסום אלקות, אַז וואו ער קומט דער-הערט ער אַז די כוונה איז אויף מפרסם זיין אלקות בעולם.

דער טעם דערפון ברוחניות: דער חילוק פון אַ זאך וואָס ווערט באַלעבט פון אַ צווייטער זאך און אַ חיות עצמי איז⁶¹: אַ זאך וואָס ווערט באַלעבט פון אַ צווייטן קען ניט מחי' זיין אַנדערע, דוקא חי בעצם קען פון אים זיין חיות להחיות, עס קומט צו אַ צווייטע זאך נעמט עס

השגחה פרטית. . אַז ער קומט אין אַן אָרט איז די כוונה לשכן שמו שם — לפרסם אלקות בעולם.

דלכאורה: אין הכי נמי, דאָס איז אויך פאַרבונדן מיט די יסודות פון שיטת הבעש"ט, דער ענין פון השגחה פרטית און מפרסם זיין אלקות וואו אַ איד קומט⁵⁸ —

וואָס איז אַבער דער קשר מיט התחלת התורה, „והי' כי תבוא אל הארץ. . ולקחת. . ושמת בטנא — מלביש זיין די אורות אין כלים“?

אין דער רשימה⁵⁹ ווערט דערציילט וועגן דער צווייטער תורה וואָס איז גע-ווען אחר תפלת ערבית, אַז „אמר עוד הפעם התורה הקודמת והוסיף: והי' כי תבוא — בכדי אויף צוקומען צו דעם רצון וואָס איז במתנה באַ יעדערן, הוא ע"י — לשכן שמו שם — מוסר נפש זיין זיך לפרסם אלקותו בעולם. וואָס איז דער מסירת נפש אין דעם — מיט אַ ברכה ופסוק תהלים“.

דאָס איז אַבער ניט מספיק לבאר די שייכות פון די צוויי ענינים אין דער תורה האַ, וואָרום פון המשך הלשון „אמר עוד הפעם התורה הקודמת והוסיף“ איז משמע, אַז די הוספה בתורה שני' איז אַן ענין ותורה בפ"ע, אַ הוספה, ניט (נאָר) אַ הסבר אויף דער תורה הראשונה.

אויך: עפ"ז איז בלויז מובנת די שייכות פון „לשכן שמו שם“ מוסר נפש זיין לפרסם אלקותו בעולם, מיט „והי' כי תבוא“, דער רצון וואָס איז במתנה באַ יעדערן וואָס איז כללות החידוש פון תורת הבעש"ט, ניט מיטן עיקר פרט אין

(60) ראה תו"א (ועד"ז בשאר המקומות שבהערה 24), „שאו מוציא הקול כמ"ש רז"ל (נדה מב, ב. טושו"ע יו"ד סקצ"ד סי"ב) שהוא סימן הלידה דשמע"י לולד דצוין“.

(61) המשך תרס"ו ע' קעז. ובכ"מ.

(58) ראה כתר שם טוב בהוספות סקכ"ג ואילך.

(59) הנ"ל הערה 48, 49.

פון אלקות איז שכל⁶⁴, איז לכל לראש נוגע צו מסביר זיין הנ"ל אין שכל, ביז אין שכל אנושי. און דורך דעם וואָס אויך שכל האדם דערהערט און אָנער-קענט אחדות ה' הנ"ל, ביז באופן אַז עס ווערט כל מציאותו פון דעם שכל צו פאַרשטיין אלקות, קומט דאָס אַראָפּ אין „והשבות אל לבבך“⁶⁵, אין מדות שבלב, וואָס די פעולה בשלימות אין מדות שבלב איז ווען דאָס קומט דורך שכל האדם [ווי דער רמב"ם פסק'נט אַזוי להלכה] „והאיך היא הדרך לאהבתו ויראתו בשעה שיתבונן בו“⁶⁶, ועי"ז אין די כחות התחתונים, ביז עס ווערט דער-הערט אחדות ה' אין דער גאַנצער וועלט ובכל עניני העולם⁶⁷.

און דעריבער זעט מען אַז ווי דער ענין פון „לפרסם אלקות בעולם“ קומט אַלס המשך און אַ פרט אין דער אויפטו פון חב"ד אין תורת החסידות הכללית „ולקחת גו' ושמת בטנא, מלביש זיין די אורות אין כלים“ – קומט צו אין דעם אַ חידוש,

ווייל נוסף ע"ז וואָס ווען זעט מען אַז דאָס איז רצון ומרוצה פון עצם הנפש, וואָס קומט אַראָפּ אין חב"ד – ניט אַן ענין וואָס איז פאַרבונדן מיט זיין מציאות ותענוג – דוקא ווען מ'זעט אַז דער מענטש פאַרבייגט אויף דער עבודה מיט זיך (זיין השכלה אין אלקות, עבודתו

דורך און מאַכט דאָס לעבן. און וויבאַלד אַז אלקות ותומ"צ איז אַ חיות עצמי, איז בשעת דאָס ווערט די מציאות פון אַ אידן, דאָס איז זיין נפש, במילא⁶², וואו אַ איד גייט פועל'ט ער און איז מפרסם אלקות בעולם⁶³.

ז. אע"פ אַז דער ענין פון פרסום אלקות בעולם האָט זיך אָנגעהויבן דורכן בעש"ט נאָך איידער דעם גילוי תורת חסידות חב"ד דורך דעם אַלטן רבי'ן – קומט צו אין דעם פרסום אלקות ווי דאָס איז לאחרי גילוי תורת חב"ד, אַז „די אורות“ קומען אַראָפּ „אין כלים“.

די הסברה בזה:

דער אויפטו פון דעם אַלטן רבי'ן מיט תורת חסידות חב"ד איז ניט נאָר מצד דער אויסגעטיילטקייט פון חב"ד של האדם פון אַנדערע כחות הנפש [און דערפאַר איז נוגע אַז תורת החסידות – אלקות – זאָל דערהערט ווערן אויך אין שכלו של האדם],

נאָר ווייל די כוונה איז – לעשות לו ית' דירה בתחתונים, עס זאָל דערהערט ווערן אַז אין עוד מלבדו, אין מציאות העולם ומצד העולם, און וויבאַלד אַז התחלת המציאות וואָס איז נבדל כביכול

(62) ראה שם ע' קעצח (ובכ"מ) הגוף חי ממנו שלא ע"י התעסקות דכאשר הנפש הוא שייך להגוף הרי הגוף ממילא חי ממנו.

(63) להעיר מד' הענינים (סה"מ תש"ח ע' 295 ואילך – ענין ו"ט) שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר בדברי אביו ע"ד תורת החסידות, חיות עצמי תורת החסידות הוא חי בעצם. חי בעצם הוא חי להחיות. תורת החסידות מחי' נפשות. רבינו במסירת נפשו הק' על תורת החסידות פעל למעלה, אשר בכל זמן ובכל מקום שילמדו תורת החסידות כספר או בעל פה, יפעל על השומעים. וע"פ הנ"ל בפנים תומתק השייכות ביניהם. ואכ"מ.

(64) כי הרצון – הוא תנועה בנפש ו(גילוי)

מציאותו הוא בשכל ומדות ומחדו"מ.

(65) ואתחנן ד, לט.

(66) הל' יסוה"ת פ"ב ה"ב.

(67) ראה ד"ה פדה בשלום תרפ"ה בסופו „וכוונה העצמית שהטבע ממש יהי' אלקות והענינים שלמטה יהיו כלים לאלקות דזה בא ע"י רבינו בהתלבשות בהשגה דוקא כו"י.

כ"ק מו"ח אדמו"ר, וייל באַ כ"ק מו"ח אדמו"ר האָט מען געזען בפועל ווי די השגחה העליונה האָט אים געפירט בכל מקום „לשכן שמו שם – לפרסם אלקות בעולם“, כפשוטו אין דער גאַנצער וועלט – ובפרט דורך זיינע שלוחים כו' בכל קצוי תבל.

און אויך דער פרסום איז געווען בכל האופנים: סיי דורך מגלה זיין די טיפסטע ענינים אין תורת החסידות, סיי דורך מפרסם זיין עניני תורה, נגלה און חסידות, אין פאַרשידענע שפראכן – ביז למטה ביותר פאַר תינוקות שנשבו כו', ביז פועל'ן אויף אַ אידן צו היטן שבת, טהרת המשפחה, לייגן תפילין וכיו"ב.

וואָס דורך דעם פועל'ט מען אויף דעם אידן אַז ביי אים זאָל זיך דערהערן דער „אני היום ילדתיך“⁷², ער ווערט געבאָרן אַלס איד, אַ לעבעדיקער „נפש“, אַז זיין גאַנצע מציאות איז תורה און אידישקייט,

און דאָס איז נאָך מער ממחר די גאולה בפועל במהרה בימינו, דורך משיח צדקנו, ווען עס וועט זיין בגלוי די לידת עם ישראל – „חלה גם ילדה ציון את בני“⁷³, במהרה בימינו ממש.

(משיחות ח"י אלול תשמ"א, תשמ"ב)

(72) תהלים ב, ז. וראה לקו"ש ח"ב ע' 605 ואילך.

(73) ישעי' סו, ח.

באהבה ויראה) און גייט מפרסם זיין אלקות בעולם שמחוץ הימנו⁶⁸,

איז אויך בנוגע דער עבודה גופא, כשם ווי ס'איז נוגע אַז דער פרסום אלקות מצד האדם זאָל געטאָן ווערן בכל כחות נפשו, ער זאָל מפרסם זיין אלקות בהבנה והשגה, וע' מדותיו ושאר כחות נפשו, ביז צו כח העשי' שלו – לייגן תפילין מיט אַ אידן, אַנקלאָפּן אַ מזוזה בפתח ביתו, ועד"ז בשאר מצוות,

איז עד"ז נוגע אויסנוצן יעדער מיטל ואופן אויף מפרסם זיין אלקות לויט דעם מצב המיוחד שבכל זמן ובכל מקום, וואָס דורכדעם איז מען מברר ומעלה אויך דעם מכשיר וענין מסוים⁶⁹ אין וועלט לעבודתו ית'⁷⁰. וואָרעם יעדער מכשיר ודבר בעולם איז „לא בראו אלא לכבודו“⁷¹.

ח. עפ"ז איז אויך מובן וואָס די תורת הבעש"ט הנ"ל איז נתגלה געוואָרן דורך

(68) להעיר ממכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר שנדפס בספר השיחות תש"ה בסופו. אג"ק שלו ח"ח ע' תצו ואילך.

(69) ראה לקו"ש חט"ו ע' 43 ואילך.
(70) וע"י הפועל שבזה – הן מצד האדם (שפירסום אלקות הוא בכל כחות נפשו) והן בעניני עולם (שהוא לפי אופן הזמן והמקום כו') שעי"ז מברר ומעלה כל עניני העולם כו', עשיית דירה לו ית' בתחתונים, בפועל, נתוסף בגילוי העצמות ובגילוי הרצון שבנשמה, ובמילא בהחדרתו בחב"ד כו'.

(71) אבות ספ"ו.

